O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA «G‘AZNACHILIKNI JORIY ETISH» KONSEPSIYASINING YARATILISHI.

Bazarova Mamlakat Supiyevna
Osiyo Xalqaro Universiteti, Buxoro, Iqtisodiyot kafedrasi o’qituvchisi

Annotatsiya. *Ushbu maqolada O’zbekiston Respublikasi G’aznachilikni joriy etish konsepsiyasi va uning tarkibi to’g’risida, shuningdek ularni tashkil etish davri bosqichlari va ularni amalga oshirish tamoyillari, g’aznachilikning asosiy vazifalari va ularni amalga oshirish turlari to’g’risida to’xtalib o’tilgan.*

Kalit so’zlar: *yagona g’azna hisobraqami, davlat byudjeti, tushumlar, xarajatlar*

Davlat byudjetining daromadlari va mablag‘lari hisobini yuritish uchun G‘aznachilikning Yagona hisobraqami faoliyatining konsepsiyasi yaratiladi. Davlat byudjeti mablag‘larini samarali boshqarish, byudjet mablag‘larining oluvchilariga bo‘lgan muddatlarni qisqartirish, turli darajadagi byudjet tizimidagi tushum-ning markazlashtirilgan hisob-kitobini yuritishni ta’minlash, Davlat byudjeti ijrosi to‘g‘risida tezkor axborot olish, Davlat byudjeti mablag‘lari oqimlarining harakatini optimallashtirish zaruriyati paydo bo‘lganligi uchun Davlat byudjeti mablag‘lari G‘aznachilikning Yagona hisobraqamida jamg‘ariladi.

G‘aznachilikning Yagona hisobraqami faoliyati konsepsiyasi kompyuterlashtirilgan g‘aznachilik tizimida va pul o‘tkazish esa Markaziy bank muassasalarida elektron to‘lovlar orqali amalga oshirilishi mumkin. G‘aznachilikning Yagona hisobraqami Davlat byudjeti pul mablag‘lari to‘planadigan va milliy valyutada Davlat byudjeti ijrosi operatsiyalari ifodalanadigan Markaziy G‘aznachilikning hisobraqamidir.

G‘aznachilik faoliyatida ochiladigan Yagona G‘aznachilik hisob-raqami muhim ahamiyatga ega. Yagona G‘aznachilik hisobraqami (YAG‘HR) – bu so‘m hisobidagi hisobraqam bo‘lib, u Markaziy bankda ochiladi. U davlat byudjetining barcha daromadlari kelib tushadigan hamda barcha xarajatlari amalga oshiriladigan hisobraqamdir. Barcha byudjet tashkilotlari o‘z operatsiyalarini YAG‘HR orqali amalga oshiradilar. Mavjud qonunchilik asosida, g‘aznachilik YAG‘HRga qo‘shimcha ravishda boshqa so‘m va valyuta hisobidagi hisob raqamlarni MBda yoki O‘zbekiston va chet mamlakatlardagi tijorat banklarida ochishi mumkin. Biroq bu hisob raqamlar YAG‘HRning ajralmas qismi hisoblanmaydi va undagi mablag‘lar harakati alohida nazorat qilinadi.

YAG‘HRga quyidagi tushumlar va xarajatlar kelib tushadi:

TUSHUMLAR:

- umumdavlat soliqlari;
- mahalliy byudjet daromadlari;
- jismoniy shaxslarning byudjetga to‘lovlari;

- bojxona to‘lovlari;
- maxsus yig‘imlar mablag‘lari;
- davlat maqsadli jamg‘armalariga to‘lovlar;
- byudjet tashkilotlarining byudjetdan tashqari tushumlari;
- muddatli depozitlar qaytarilgan summalar, shu jumladan foizlar;
- davlat qisqa muddatli obligatsiyalarini va boshqa qimmatbaho qog‘ozlarni sotishdan tushgan tushumlar;
- davlat byudjetining valyuta tushumlari.

XARAJATLAR

- davlat byudjetining rejalashtirilgan xarajatlari;
- bank kreditlari uchun foiz to‘lovlari;
- noto‘g‘ri yoki ortiqcha to‘langan soliqlarni qaytarish;
- byudjet tashkilotlari tomonidan olingan naqd pul mablag‘larini qoplash uchun mablag‘lar;
- muddatli omonat jamg‘armalariga byudjet mablag‘larini qo‘yish;
- qimmatbaho qog‘ozlarni sotib olish.

G‘aznachilikda buxgalteriya hisobini yuritishda quyidagi konseptual usullardan foydalaniladi.

Kassa usuli. Bunda pul mablag‘lari bankka kelib tushgan paytdan boshlab daromad hisoblanadi hamda pul mablag‘larining to‘lovi amalga oshirilgandan keyin ular xarajat hisoblanadi. Bu usul o‘tish davrida qo‘llaniladi.

Haqiqiy xarajat usuli. Bunda pul mablag‘larining qachon harakatlanishidan qat’i nazar, daromad yoki xarajat ular bilan bog‘liq voqea yoki operatsiya sodir bo‘lgan vaqtdan boshlab hisobga olinadi.

G‘aznachilik O‘zbekiston Respublikasi Markaziy bankida va boshqa banklarda tegishli bank hisobvaraqlari ochishi va u orqali to‘lovlarni amalga oshirishi mumkin. G‘aznachilikning bank hisob-varaqlaridagi byudjet mablag‘laridan belgilangan tartibda to‘lovlarni amalga oshirish va hisobdan chiqarishga yo‘l qo‘yilmaydi. G‘aznachilik tizimida davlat byudjetiga to‘lanadigan soliqlar, yig‘imlar va boshqa majburiy to‘lovlar yagona G‘azna hisobvarag‘iga kiritilib, ular belgilangan tartibda respublika byudjeti, Qoraqalpog‘iston Respublikasi byudjeti, mahalliy byudjetlar, davlat maqsadli jamg‘armalari daromadlarida aks ettiriladi. Byudjet tashkilotlarining byudjetdan tashqari mablag‘lari ham yagona G‘azna hisobvarag‘iga kiritilib, ular mazkur tashkilotlarning daromadlarida aks ettiriladi.

Davlat byudjetiga chet el valyutasida to‘lanadigan soliqlar, yig‘imlar va boshqa majburiy to‘lovlar, shuningdek, byudjet tashkilotlarining chet el valyutasida tushadigan byudjetdan tashqari mablag‘lari, agar qonun hujjatlarida boshqacha qoidalar nazarda tutilgan bo‘lmasa, g‘aznachilikning bankdagi valyuta hisobvaraqlariga kiritiladi va uning nazorati amalga oshiriladi.

Davlat byudjetining G‘aznachilik ijrosida byudjet xarajatlarini nazoratga olishga alohida e’tibor beriladi. Bu borada Davlat ehtiyojlari xaridi uchun qilinadigan to‘lovlar muhim ahamiyat kasb etadi. Davlat byudjetining xarajatlari yagona G‘azna hisobvarag‘i yoki g‘aznachilikning boshqa bank hisobvaraqlaridan belgilangan muddatlarda va tegishlicha respublika byudjeti, Qoraqalpog‘iston Respublikasi byudjeti, mahalliy byudjet, davlat maqsadli jamg‘armalari mablag‘larining hamda byudjet tashkilotlarining byudjetdan tashqari mablag‘larining qoldiqlari doirasida amalga oshiriladi.

G‘aznachilik organlari tamonidan yagona G‘azna hisobvarag‘idagi va g‘aznachilikning boshqa bank hisobvaraqlaridagi Davlat byudjeti mablag‘lari byudjet mablag‘lari to‘lovlari ko‘zda tutilgan xarajatlar belgilangan muddatlarda va tartibda amalga oshiriladi. Shuningdek, Davlat byudjeti bo‘sh mablag‘lari bank depozitlari va boshqa aktivlarga vaqtincha joylashtirish hamda ular hisobidan respublika byudjetiga, Qoraqalpog‘iston Respublikasi byudjetiga, mahalliy byudjetga, shuningdek davlat maqsadli jamg‘armalariga byudjet ssudalari berish orqali ham boshqarib boriladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Алимова, Ш. А., & Шадиев, А. Х. (2025). РОЛЬ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ В РАЗВИТИИ УЗБЕКИСТАНА: АНАЛИЗ ЗА 2021–2024 ГОДЫ. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLDT*, *1*(3), 245-252.
2. Алимова, Ш. А., & Шадиев, А. Х. (2025). СОВРЕМЕННЫЕ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ТЕНДЕНЦИИ В УЗБЕКИСТАНЕ: АНАЛИЗ ДАННЫХ И ПЕРСПЕКТИВЫ. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, *1*(4), 205-211.
3. Azimov, B. F., & Qudratova, G. M. (2025). OZBEKISTONDA INNOVASION FAOLIYATNI MOLIYALASHTIRISH STRATEGIYASI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLDT*, *1*(4), 36-45.
4. Azimov, B. F., & Qudratova, G. M. (2025). INNOVATSION FAOLIYATNI QO ‘LLAB-QUVVATLASHNING YEVROPA MAMLAKATLARI TAJRIBALARI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, *1*(5), 35-44.
5. Sodiqova, N. T., & Bobojonova, M. J. (2025). MAMALAKAT IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISHDA XALAQARO TURIZIM O’RNINING IQTISODIY MAZMUNI VA AHAMIYATI. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, *1*(5), 66-75.
6. Sodiqova, N. T., & Xalilov, B. B. (2025). PUL-KREDIT SIYOSATINI AMALGA OSHIRISHNING USUL VA MEXANIZMLARI (INFLYATSION TARGETLASH REJIMIGA O ‘TISHNING AHAMIYATI). *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, *1*(5), 87-96.
7. Bobojonova, M. J., & Sodiqova, N. T. (2025). YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH DARAJASI VA UNING ISTIQBOLLI YO ‘NALISHLARI. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, *1*(5), 172-181.

8. Hakimovich, T. M. (2025). EKSPORTCHI KORXONALARNI QO ‘LLAB-QUVVATLASH USULLARI VA VOSITALARI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, *1*(4), 213-224.

9. Hakimovich, T. M. (2025). EKSPORT QILUVCHI KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGINING NAZARIY TAHLILI. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLDT*, *1*(3), 137-148.

10. Bahodirovich, X. B. (2025). ON THE BASIS OF INTERNATIONAL STANDARDS OF FINANCIAL REPORTING IN FINANCIAL REPORTING PROCEDURE IN UZBEKISTAN. *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research*, *12*(01), 151-157.

11. Bakhodirovich, K. B. (2023). *CONCEPTUAL FOUNDATIONS OF IMPROVING ACCOUNTING IN SMALL BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP. IMRAS, 6 (6), 161–165*.

12. Bahodirovich, K. B., & Mahmudovna, Q. G. (2025). TYPES OF CREDIT PRODUCTS. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLDT*, *1*(3), 269-277.

13. Ibodulloyevich, I. E. (2024). O ‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SAMARADORLIGINI OSHIRISH MUAMMOLARI VA ISHBILARMONLIK MUHITINI YAXSHILASH ISTIQBOLLARI. *Gospodarka i Innowacje.*, *51*, 258-266.

14. EI, I. (2024). MAKROIQTISODIY KO ‘RSATKICHLARNNG O ‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, *1*(3), 275-281.

15. Raxmonqulova, N., & Muxammedov, T. (2025). HUDUDNING STRATEGIK IJTIMOIY-IQTISODIY SIYOSATINI BAHOLASH: METODOLOGIK YONDASHUV. *Modern Science and Research*, *4*(1), 918-921.

16. Raxmonqulova, N. O. (2025). TASHKILOTDA INNOVATSION YONDASHUVLARNI BOSHQARISHNING AHAMIYATI. *The latest pedagogical and psychological innovations in education*, *2*(1), 15-21.

17. Abdivayitovna, S. U., & Azimov, B. F. (2025). IMPROVING THE EFFICIENCY OF USING MATERIAL AND TECHNICAL RESOURCES IN ENTERPRISES. *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research*, *12*(01), 223-228.

18. Akbarovna, N. N. (2025). BYUDJET TIZIMINI ISLOH QILISHNING ASOSIY YO ‘NALISHLARI. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, *1*(5), 80-86.

19. Akbarovna, N. N. (2025). MAIN TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF MODERN MANAGEMENT TECHNOLOGIES. *FARS International Journal of Education, Social Science & Humanities.*, *13*(1), 242-249.

20. Bobojonova, M. J., & Naimova, N. A. (2024). O’ZBEKISTONDA FRILANSERLIK VA AUTSORSERLIKNING RIVOJLANISH DARAJASI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, *1*(3), 72-77.

21. Bostonovna, D. Z. (2023). CONCEPTUAL BASIS OF IMPROVEMENT OF BANK AUDIT IN COMMERCIAL BANKS. *IMRAS*, *6*(6), 118-124.

22. Bustonovna, J. Z. (2024). O'ZBEKISTON IQTISODIYOTINING BARQAROR O'SISHIDA SANOAT TARMOQLARINING AHAMIYATI.

23. Bazarova, M. (2023). EFFECTIVENESS OF USING PR-ADVERTISING SERVICES IN THE PROCESS OF PRODUCT DELIVERY ON THE EXAMPLE OF BUKHARA REGION. *Modern Science and Research*, *2*(12), 506-512.

24. Supiyevna, B. M. (2023). TIJORAT BANKLARI FAOLIYATIDA PERSONALNI BOSHQARISHNING O 'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. *Gospodarka i Innowacje.*, *42*, 409-414.

25. Базарова, М. С. (2020). Развитие внимания дошкольников посредством дидактических игр. In *Исследования молодых ученых* (pp. 37-40).

26. Jumayeva, Z. Q. (2025). ISSUES OF IMPROVING THE METHODOLOGY OF COMPETITION ASSESSMENT IN THE BANKING SERVICES MARKET OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN. *AMERICAN JOURNAL OF BUSINESS MANAGEMENT*, *3*(1), 41-49.

27. Авезова, Ш. М., & Жумаева, З. К. (2013). МЕХАНИЗМЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА. *СЕКЦІЯ 1. Економіка і управління національним господарством...............* *9*, 12.

28. To'rayevich, I. A., & AD, S. (2025). O 'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA INVESTITSIYALARNI SOLIQ MEXANIZMLARI ASOSIDA JALB QILISH IMKONIYATLARI. *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, *1*(6), 44-57.

29. .

30. To'rayevich, I. A., & AD, S. (2025). MILLIY IQTISODIYOTIGA XORIJIY INVESTITSIYALARNI JALB QILISHNI SOLIQLAR VOSITASIDA RAG 'BATLANTIRISH ISTIQBOLLARI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, *1*(5), 13-24.

31. Sadilloyevna, D. M. (2025). Prospects for Investments in Modernization of the Economy in the Agricultural Sector. *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research*, *12*(01), 217-222.

32. Джураева, М. С., & Алимова, Ш. А. (2025). АНАЛИЗ ТОЧКИ БЕЗУБЫТОЧНОСТИ И МАРЖИНАЛЬНОЙ ПРИБЫЛИ. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, *1*(4), 88-94.

33. Qudratova, G. M., & Sodiqova, N. T. (2024). AHOLINING O'ZINI O'ZI BANDLIGINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, *1*(2), 321-325.

34. Qudratova, G. M. (2024). METHODOLOGY OF ANALYSIS OF COMPETITIVENESS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN BUKHARA REGION. *International journal of artificial intelligence*, *4*(10), 341-345.

35. Bazarova, M. S., & Khudaiberdiyeva, O. Q. (2022). IMPROVEMENT OF THE MECHANISM OF INNOVATIVE MANAGEMENT OF FOOD INDUSTRY ENTERPRISES. In *Современные проблемы социально-экономических систем в условиях глобализации* (pp. 464-467).

36. Supievna, B. M., & Firuza, S. (2023). STRATEGIC WAYS OF IMPLEMENTING PERSONNEL POLICY IN COMMERCIAL BANKS. *THE THEORY OF RECENT SCIENTIFIC RESEARCH IN THE FIELD OF PEDAGOGY*, *1*(7), 22-25.

37. Supiyevna, B. M. (2022). Innovatsion iqtisodiyotda inson kapitalini boshqarish tizimini takomillashtirish.

38. Supiyevna, B. M. (2024). DISTINCTIVE FEATURES OF PERSONAL MANAGEMENT IN THE ACTIVITIES OF COMMERCIAL BANKS. *Gospodarka i Innowacje.*, *47*, 134-139.

39. Supievna, B. M. (2023). MARKETING MANAGEMENT STRATEGY'S IMPORTANCE AND MODERN CONCEPT. *Gospodarka i Innowacje.*, *42*, 381-386.

40. Бобоев, А. Ч., & Базарова, М. С. (2019). Хорижий инвестицияларнинг жозибадорлигини ошириш. *Интернаука*, (22-3), 88-90.

41. Bazarova, M. S., & Shahboz, K. (2022). Ways to increase the efficiency of available tourist facilities in Uzbekistan. *Scientific approach to the modern education system*, *1*(10), 16-18.

42. Bazarova, M. (2024). DISTINCTIVE FEATURES OF PERSONAL MANAGEMENT IN THE ACTIVITIES OF COMMERCIAL BANKS. *Modern Science and Research*, *3*(1), 563-567.

43. Supiyevna, B. M. (2024). WAYS OF EMPLOYMENT OF THE POPULATION IN THE DEVELOPMENT OF PRIVATE ENTREPRENEURSHIP IN UZBEKISTAN. *Gospodarka i Innowacje.*, *51*, 131-137.

44. Bazarova, M. (2024). MARKETING MANAGEMENT STRATEGY'S IMPORTANCE AND MODERN CONCEPT. *Modern Science and Research*, *3*(6).

45. Bazarova, M. (2024). FEATURES OF BANKING MANAGEMENT IN THE ACTIVITIES OF COMMERCIAL BANKS. *Modern Science and Research*, *3*(6).

46. Supiyevna, B. M. (2024). O’ZBEKISTONDAGI XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH VA AHOLINI ISH BILAN BAND ETISH YO’LLARI. *Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting*, *4*(08), 78-84.

47. Bazarova, M. S. (2022). FACTORS THAT ENSURE THE SUCCESSFUL IMPLEMENTATION OF A SYSTEM OF KEY PERFORMANCE INDICATORS IN THE.

48. Хайитов, Ш. Н., & Базарова, М. С. (2020). Роль иностранных инвестиций в развитии экономики Республики Узбекистан. In *Современные проблемы социально-экономических систем в условиях глобализации* (pp. 284-287).

49. Базарова, М. С., & Пулатов, Ш. Ш. (2019). Проблемы банковской системы узбекистана и пути их решения. *Современные проблемы социально-экономических систем в условиях глобализации*, 131-133.

50. Бозорова, М. С. (2021). Глава 10. Стратегия внедрения цифровых технологий и современных методов в образовательный процесс. In *Инновационное развитие науки и образования* (pp. 122-132).

51. Базарова, М. С. (2021). ЭКОНОМИКА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН И РОЛЬ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В ЕЁ РАЗВИТИИ. In *Современные проблемы социально-экономических систем в условиях глобализации* (pp. 350-354).